

Nr 93.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo; given Stockholms slott den 5 mars 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande över de förslag till ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo, som av föredraganden framlagts.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Statsrådet. Domö anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen fråga om *ändrade bestämmelser rörande fridlysning av björn och lo* samt anför därvid.

I skrivelse den 30 maj 1941 (nr 264) anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande lämpligheten av visst nedbringande av stammen av björn och lo å kronans marker samt vidtaga de åtgärder, som med anledning därav kunde ifrågakomma.

Den 9 januari 1942 bemyndigade Kungl. Maj:t mig att tillkalla tre utredningsmän med uppgift att undersöka vilka anordningar som lämpligen borde träffas för att åstadkomma den utgallring av björn- och lodjurs-

beståndet, som kunde befinnas nödvändig, samt huruvida nu gällande regler angående ersättning för skada, som orsakats av björn, lo eller örn, kunde anses tillfredsställande eller behöva omarbetas. Med stöd av detta be- myndigande tillkallades såsom utredningsmän landssekreteraren R. A. Sundberg, tillika ordförande, lappfogden H. Johansson och filosofie licentiaten N. Dahlbeck, tillika sekreterare.

Med skrivelse den 28 december 1942 ha utredningsmännen, som an- tagit benämningen 1942 års björnutredning, överlämnat promemoria med förslag angående interimistiska åtgärder för minskning av stammarna av björn och lo m. m. Över promemorian ha utlåtanden avgivits av statskontoret, domänstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs, Västernorr- lands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vetenskapsakademien samt svenska naturskyddsföreningen. Domänstyrelsen har överlämnat yttranden från svenska jägareförbundet och åtskilliga länsjaktvårds- föreningar ävensom från överjägmästarna i Norrland och Dalarna samt några revirjägmästare. Till utlåtandet från länsstyrelsen i Kopparbergs län äro fogade yttranden av Dalarnas jaktvårdsförening och landsfiska- len i Älvdalens distrikt, till utlåtandet från länsstyrelsen i Jämtlands län yttranden av lappfogden i länet och länets jaktvårdsförening, till utlåtandet från länsstyrelsen i Västernorrlands län yttranden av länets jaktvårdsför- ening och överjägmästaren i Mellersta Norrlands distrikt samt till utlåtandet från länsstyrelsen i Norrbottens län yttrande av lappfogdarna i länet.

Gällande bestämmelser m. m.

Nu gällande bestämmelser om *fridlysning av björn och lo* återfinnas huvudsakligen i lagen den 3 juni 1938 om rätt till jakt samt jaktstadgan av samma dag.

Jämlikt 11 § jaktstadgan må björn, lo och örn å kronans marker icke under någon tid av året jagas, dödas eller fångas. Å enskild mark må björn, men däremot icke lo och örn, dödas av jakträttsinnehavaren. Fin- nes björn eller lo förorsaka avsevärd skada å tamdjur eller har stam- men av björn eller lo nått sådan utveckling, att befolkningen därav eljest lider synnerligt obehag, må länsstyrelsen utan hinder av nyssnämnda för- bud efter tillstånd, som meddelas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall eller för viss tid, i samråd med överjägmästaren anställa jakt efter ifråga- varande djur i ändamål att förebygga vidare skadegörelse eller åväga- bringa minskning av stammen. Är skadegörelse att hänföra till visst djur eller har björn eller lo anfallit människa, må tillstånd att även an- norledes än i nödvärn döda eller fånga djuret meddelas av länsstyrelsen.

Björn eller lo som inkommer i gård eller trädgård må jämlikt 15 § 1 mom. jaktlagen dödas av den som där bor eller innehar trädgården, så ock av dennes folk.

Dödar eller fångar man björn, lo eller örn eller anträffar man sådant djur såsom fallvilt, tillfaller enligt 18 § 1 mom. jaktlagen djuret kronan

oberoende av vem jakträtten tillkommer, där ej Kungl. Maj:t annorledes förordnar.

Å nationalparker är förbjudet att jaga, fånga eller avsiktligt döda djur av vad slag det vara må, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom. Vad sålunda stadgas skall ej leda till inskränkning i de rättigheter till jakt, som äro lapparna medgivna, dock att jakt efter björn, lo, älg eller örn ej må äga rum (1 och 2 §§ lagen angående nationalparker). Enligt 7 § reglementet rörande nationalparker gäller att, om inom sådan park viss djurart befinnes ha nått en för naturlivets jämvikt störande utveckling, vetenskapsakademien må beträffande nämnda djurart medgiva rätt till jakt inom parken; dock att rätt till jakt efter björn, lo eller örn icke må äga rum utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

Den som dödat eller fångat björn, lo eller örn är pliktig att skyndsamt anmäla detta till polisman eller befattningshavare vid domänverket. Jordägare samt arrendator ävensom jakträttsinnehavare, som icke äger eller arrenderar den mark jakträtten omfattar, äro även skyldiga att anmäla om de påträffa fallvilt av björn, lo eller örn eller om de erhållit kännedom om att något av dessa djur påträffats dött på mark eller jaktområde, som de äga eller nyttja. (Jaktstadgan 26 §.)

Anmärkas må, att lapparna före år 1927 å annan kronomark än nationalpark obehindrat fingo jaga björn inom område, där de ägde uppehålla sig med sina renar.

Beträffande *lapparnas rätt till jakt* gäller enligt lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige i huvudsak följande.

Fjällapp och skogslapp äro berättigade att å utmark jaga icke allenast å områden, där sådana lappar jämlikt särskilda stadganden i förevarande lag äga vistas under varje tid av året, utan även å andra områden inom lappmarkerna under den tid de äga att där uppehålla sig med sina renar. I fråga om nyttjandet av jakten äro lapparna dock underkastade de inskränkningar, som eljest gälla.

I fråga om *ersättning för skador av björn, lo eller örn* gälla följande bestämmelser.

Varder i följd av angrepp av björn någon dödad eller sårad, skall ersättning utgivas av statsverket, där icke den, som skadan led genom sitt åtgörande framkallat angreppet. Förorsakas av björn, lo eller örn skada å tamdjur, skall skadan ersättas av statsverket, där ej densamma är att tillskriva uppenbar vårdslöshet vid djurens bevakning eller djuren utsläppts på bete å område, där de icke för betning må inkomma. (Jaktstadgan 27 § 1 och 2 mom.)

Förorsakas inom nationalparks område av björn, lo eller örn skada å renar, vilka där må föras på bete, och är skadan icke att tillskriva uppenbar vårdslöshet vid renarnas bevakning, skall sådan skada ersättas av statsverket. (2 § lagen om nationalparker.)

Vid 1941 års riksdag hemställdes i en inom andra kammaren väckt motion (nr 12), att riksdagen måtte besluta att upphäva den nu gällande fridlysningen av björn, lo och örn eller, om detta ansåges såsom en alltför

radikal åtgärd, i vart fall tillerkänna renskötande lappar rätt att döda alla de rovdjur som vore till hindern för deras näring.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 47) i anledning av motionen anförde *jordbruksutskottet* i huvudsak följande.

Då utskottet vid 1938 års riksdag förklarade sig icke ha något att erinra mot att de föreslagna bestämmelserna, som sammanhänge med fridlysningen av björnen, finge inflyta i jaktstadgan, utgick utskottet från den utredning angående björnstammens storlek, som vid denna tidpunkt förelåg. Av de uppgifter, som lämnats i förevarande motion och i av utskottet inhämtade yttranden, synes framgå, att björnens antal under senare år något ökat. Utredningen i ärendet torde jämväl visa, att björnens skadegörelse på tamdjur numera är av ingalunda oväsentlig betydelse. Förhållandena synas därför utskottet vara något annorlunda nu än år 1938. Med anledning härav ha i anslutning till vad som anförts i motionen och de däröver avgivna yttrandena inom utskottet dryftats olika möjligheter för decimering av björnbeståndet. Att i dylikt syfte helt upphäva den gällande fridlysningen finner utskottet ur flera synpunkter vara en alltför radikal åtgärd, som skulle kunna medföra att dessa djur inom en nära framtid helt utrotades, vilket utskottet icke finner önskvärt.

Vidkommande det alternativa yrkandet i motionen, att renskötande lapp skulle tillerkännas rätt att döda alla de rovdjur, som vore till hindern för hans näring, vill utskottet till en början erinra, att en proposition rörande utvidgad rätt för lapp att utan särskilt tillstånd döda björn tillstyrktes av utskottet vid 1933 års riksdag, men att frågan därom förföll, då kamrarna stannade i olika beslut. Vid övervägande av åtgärder på detta område bör dessutom enligt utskottets uppfattning beaktas, att en sådan rätt för lapparna kunde innebära en orättvisa för den bofasta befolkningen, som enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen tillfogas icke oväsentliga skador av björn å sina djur.

Emellertid öppna gällande bestämmelser i ämnet möjlighet för Kungl. Maj:t att i särskilda fall meddela tillstånd för länsstyrelse att anordna jakt efter björn i ändamål att åvägabringa minskning av stammen. Dylika tillstånd ha enligt vad utskottet inhämtat meddelats länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, avseende tillhoppa 25 björnar. Enligt vad som i ärendet upplysts ha dock dessa tillstånd icke kunnat i full utsträckning utnyttjas beroende på svårigheter för de utsedda jägarna att påträffa djuren. Utskottet anser därför önskvärt, att Kungl. Maj:t upptager till övervägande olika möjligheter att göra berörda utgallring av björnstammen mera effektiv, exempelvis genom att flera personer än hittills berättigas att verkställa jakten, att tillstånd medgives till fällande av flera björnar än som nu vore fallet eller att andra lämpliga anordningar träffas. Genom ett dylikt förfaringssätt synas motionärernas önskemål i viss mån kunna tillgodoses utan ändring av gällande bestämmelser i ämnet.

Vad därefter angår lodjuret torde utredningen i ärendet visa, att skadorna av detta djur under senaste tid varit stadda i ökning. Enligt gällande bestämmelser finnas emellertid samma möjligheter för Kungl. Maj:t att medgiva länsstyrelse tillstånd att anordna jakt efter detta djur för nedbringande av stammen, som förut berörts beträffande björn. Det torde enligt utskottets förmenande kunna övervägas, huruvida icke till-

stånd varom nu är fråga kunde meddelas i större utsträckning än som hittills skett. Utskottet vill därför framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spörsmål och, där est skadorna av lodjur visa tendens att i avsevärdare mån öka, utan dröjsmål vidtager de åtgärder till nedbringande av lodjursstammen, som må anses erforderliga.

Vad slutligen angår örnen synas skadorna av nämnda djur enligt utredningen i ärendet knappast vara av större omfattning. Skulle skadorna emellertid å någon trakt bliva avsevärda, kan jakträttsinnehavaren enligt gällande bestämmelser erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att döda det antal dylika djur, som för sådant ändamål prövas nödigt.

Björnutredningens förslag.

Björnutredningens förslag innebär i huvudsak följande.

Jakt efter björn och lo skall tills vidare vara tillåten under viss tid av året inom de delar av landet, där dessa djur förorsakat skada på tamdjur. Inom dessa områden bör jakt efter björn tills vidare få äga rum under tiden från och med den 1 maj till och med den 15 juni samt från och med den 1 september till och med den 15 oktober. Jakt efter lo må tills vidare äga rum från och med den 1 november till och med utgången av februari månad.

Jakträtten förbindes med rätt att behålla bytet. I anslutning härtill har utredningen ansett ett förtydligande av 18 § 1 mom. jaktlagen erforderligt. Kungl. Maj:t borde sålunda erhålla uttryckligt bemyndigande att medgiva undantag från huvudregeln — att jaktbyte i form av björn, lo eller örn tillfaller kronan — icke blott för visst fall utan även för viss tid inom angivet område.

Å sådana områden, där lapparna äga rätt till jakt, skola dessa automatiskt ha rätt till jakt jämväl på björn och lo under den tillåtna tiden. I övrigt lämnas jaktupplåtelser på marker ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen av respektive länsstyrelser på enahanda sätt som beträffande annan jakt. På kronans mark nedom odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen sker upplåtelse genom domänstyrelsen. Det har förutsatts, att tillstånd till jakt å björn och lo endast i rena undantagsfall lämnas till annan än dem som hör till ortsbefolkningen. På annan mark än kronans äger jakträttsinnehavaren rätt att jaga björn och lo utan särskild licens men endast under den tillåtna jakttiden.

I jämförelse med gällande bestämmelser innebär förslaget en utvidgning av rätten att jaga lo samt att jaga björn å kronans mark. Beträffande jakt efter björn å enskild mark medför förslaget åter en inskränkning så till vida, att sådan jakt endast skulle få äga rum under den be-

stämda jakttiden och inom de landsdelar, där skada skett på tamdjur. Inom Härjedalen och Dalarna komme sålunda tillsvidare en fullständig fridlysning av björnen att genomföras även å annan mark än kronans.

Nu gällande bestämmelser angående ersättande av skada förorsakad genom björn och lo bibehållas oförändrade.

Naturskyddsärendena återförs till jordbruksdepartementet.

Nationalparkerna böra bevakas för att möjliggöra observationer rörande förändringarna inom stammarna av de större djuren. Erforderlig minskning av björnstammen i nationalparkerna genomföres i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall.

Verkställda utredningar.

Till grund för björnutredningens förslag ha legat verkställda utredningar dels angående björnens och lodjurets förekomst och antal dels ock beträffande skadorna av dessa djur och örnen. Utredningen har härvid utsänt två frågeformulär, ett för björn och ett för lo, till 425 personer inom de områden, där dessa djur uppehålla sig. De tillfrågade äro sådana, som enligt uppgift ha god kännedom om djuren och som genom sin verksamhet röra sig i skog och mark. De begärda uppgifterna hänföra sig i första hand till förhållandena under vintern och våren 1942. Då vissa större områden, som otvivelaktigt hysa björn, särskilt inom Norrbottens och Västerbottens län, sällan beträdas av några människor under vintern och våren, ha några personer utsänts med särskilt uppdrag att undersöka björnens förekomst under våren 1942 inom dessa områden.

De på denna väg inkomna uppgifterna ha enligt utredningens uppfattning tarvat komplettering och kollationering genom omedelbara uppgifter från befolkningen i de trakter som beröras av denna rovdjursförekomst. Utredningen har under vintern 1942 vid de lagstadgade årssammanträdena med lapparna i Jokkmokk, Lycksele och Åsele samt vid en särskild lappsammankomst i Östersund givit de tillstädeskomna lapparna tillfälle att uttala sig i ämnet, och utredningens ordförande har vid liknande sammanträden i Maskaur i Arjeplog, Älvsbyn och Gällivare tagit del av de närvarande lapparnas mening. Vid dylika sammanträden äro emellertid endast en mindre del av lapparna närvarande; erfarenheten ger enligt vad utredningen framhållit vid handen att lapparnas uttalanden vid sådana offentliga sammankomster ofta på grund av allehanda hänsyn icke bliva så opåverkade, spontana och fylliga som önskligt är. Utredningen har därför ansett det nödvändigt att genom resor komma i direkt kontakt med befolkningen och på ort och ställe diskutera hithörande frågor. Utredningen har genomrest björnmarkerna inom Dalarna,

Härjedalen och Jämtland samt vissa delar av Norrbottens län. De företagna resorna ha icke berört Gällivare och de södra delarna av Norrbottens läns lappmarker eller Västerbottens län.

Då en del undersökningar sålunda återstå, har utredningen icke ansett sig vara i stånd att nu avgiva ett slutligt uttalande rörande avskjutningen och sättet för dess bedrivande utan endast framlagt ett preliminärt förslag till decimeringsåtgärder. I det slutliga förslaget ämnar utredningen upptaga frågan om skadeersättningarnas utbetalning samt sättet för handläggning av dessa ärenden. Denna handläggning sker nämligen för närvarande något olika inom skilda län.

Björnens utbredning. Björnutredningen har härom anfört i huvudsak följande.

Under tidigare århundraden var björnen utbredd över hela landet, men jakten på björn var starkare än vad stammen tålde och resultatet blev att trakt efter trakt och landskap efter landskap blev björntomt.

I Götaland och stora delar av Svealand var björnen helt utrotad på 1830-talet. Den sista björnen i Uppland sköts sålunda 1827, men inom några områden fanns ännu björn kvar under ytterligare några årtionden. I Västergötland fälldes sålunda den sista björnen på Halle- och Hunneberg så sent som år 1851. I Närke skedde utrotningen under åren 1855—60. I Värmlands och Dalarnas vidsträckta skogsmarker höll sig björnen kvar betydligt längre. Den sista björnen i Värmland fälldes sålunda år 1892. I Dalarna dödades år 1869 42 björnar och senare ha en del björnar fällts. Även i Norrlandslänen skedde en kraftig decimering, som medförde att det egentliga kustlandet redan på 1860-talet var björnfrött.

År 1907 ansågs fast stam av björn endast finnas i centrala Härjedalen kring Sonfjället, i norra delen av Jämtland samt i fjälldalarna i Lappland. Möjligen fanns vid denna tid dessutom någon enstaka björn inom tre från varandra mycket isolerade områden, nämligen i gränstrakterna mellan Gästrikland och Dalarna, i Ångermanland mot hörnet där detta landskap gränsar mot Medelpad och Jämtland samt inom Norrbotten i skogslandet vid lappmarksgränsen mellan Ångesån och Kalixälven.

De år 1916 tillkallade sakkunniga rörande revision av jaktlagstiftningen ansågo att fast stam av björn vid denna tid utanför lappmarkerna endast fanns i Hede socken i Härjedalen, i och omkring Sonfjällets nationalpark samt inom Frostvikens socken i Jämtland, där stammen beräknades till 8 à 10 djur. Inom Tåsjö socken i nordligaste Ångermanland visade sig björnen vid denna tid regelbundet under sina vandringar från Frostvikens socken till Risbäcks kapellförsamling i Dorotea socken i Västerbottens län. I lappmarkerna räknade man med att det inom Risbäcks kapellag fanns en fast björnstam av ungefär lika storlek som inom Frostvikens socken. I Västerbottens län i övrigt fanns fast stam av björn endast i trakten av Ammarnäs kapell i Sorsele socken, där stammen ansågs vara ungefär lika stor som i Risbäcks kapell eller något mindre. I Norrbottens län anträffades vid denna tid fast stam av björn inom Stora Sjöfallets och Sareks nationalparker och trakterna däromkring samt i mindre antal inom Arjeplogs, Gällivare och Jukkasjärvi socknar, särskilt kring

Kalix- och Kaitumälvarnas källor. 1916 års sakkunniga ansågo att stammen inom nationalparkerna ökat sedan de upprättats år 1909.

1935 års utredningsman beträffande jaktlagstiftningsfrågor angav, att antalet björnar inom landet enligt då tillgängliga uppgifter uppgingo till omkring 200. Enligt vad denne utredningsman anfört torde det vara att förvänta, att vid en mera grundlig undersökning den angivna siffran komme att ökas något. En jämförelse mellan det nu angivna antalet och de antaganden angående björnstammens storlek, som gjordes enligt ett år 1922 avlämnat förslag, syntes tyda på icke endast att faran för björnens utrotande vore avlägsnad utan även att stammen befunne sig i tillväxt, och detta i trots av den hemliga beskattning av densamma, som av åtskilliga tecken att döma årligen ägde rum. Enligt vad samma utredningsman inhämtat skulle antalet björnar uppgå till, å och omkring Sonfjället i Jämtlands län 15—20, i Frostvikens revir i samma län omkring 50, i Dorotea revir i Västerbottens län omkring 12, i Vilhelmina revir i samma län omkring 15, i Sorsele revir i samma län omkring 30, i vartdera av Pärlälvens och Gällivare revir i Norrbottens län omkring 20 samt i vartdera av Råneträsks och Jukkasjärvi revir i samma län 4—5.

Av Kungl. Maj:t i april och oktober 1935 anbefallda björnräkningar inom Västerbottens län samt Jokkmokks socken i Norrbottens län bestyrkte i stort sett de av 1935 års utredningsman gjorda beräkningarna.

År 1940 vände sig svenska naturskyddsföreningen till samtliga revirförvaltare inom domänverket samt till jaktvårdskonsulenterna inom de delar av landet, där björn kunde misstänkas uppehålla sig, med en förfrågan om förekomsten av björn. Dessa befattningshavare överlämnade frågeformulär till sådana personer, som borde ha god kännedom om björnens förekomst, såsom kronojägare, lapptillsyningsmän, jakttillsyningsmän, nybyggare o. a. Denna inventering visade att björnen förekom i tvenne från varandra isolerade områden, ett sydligt omfattande södra Härjedalen och angränsande delar av Dalarna samt ett nordligt i stort sett begränsat av: i söder Ströms vattudal, i öster Inlandsbanan och i norr Kalixälven. Uppskattningen av antalet björnar gav inom södra området 30—45 och inom norra 180—250.

På grundval av de utsända frågeformulären och de uppgifter som björnutredningen erhållit vid sammanträden och vid samtal med befolkningen inom björntrakterna har utredningen kommit till följande uppgifter om björnens förekomst och antal år 1942.

Norrbottens län.

Gällivare socken: Huvudförekomsten är på norra sidan av Stora Lulevattnet inom Stora Sjöfallets nationalpark (särskilt berglanden Juobmo och Nieras). Inom detta område beräknas stammen till	10
Efter Kaitumälvens övre lopp beräknas stammen till	5
En svag stam finnes även längre norrut upp mot Vistasdalen i Kebnekaisemassivet	5
I skogslandet, däri inbegripet Muddusområdet, finnes även en spridd stam som beräknas omfatta	10

S:a 30

Jokkmokks socken: Huvuddelen av björnstammen finnes inom Stora Sjöfallets och Sareks nationalparker och deras närmaste omgivningar. En mer eller mindre kraftig vandring mellan de mest björnrika och för björn mest passande mindre områdena sker regelbundet.

Akka-området	15
Ultevis-området	5
Rapa-dalen	5
Tjoultaavuopme-området	5
Kables-området	5
Vidare finnes mellan Lilla Luleälvs vattendrag och Pärlälven samt ned mot gränsen till Arjeplog en björnstam om	10
I bergen kring Udtja	4
I skogslandet i övrigt någon enstaka björn	6
	<hr/>
	S:a 55

Arjeplogs socken: De övre delarna av Laisdalen samt Dellikdalen äro kända björnmarker, där björnarna ha förbindelse med stamfränderna i Västerbotten	6
Upp efter Sildudalen samt i berglanden Titjak och Kustar finnes björn	6
Längre ned i skogslandet kan stammen uppskattas till	12
	<hr/>
	S:a 24

Summa för Norrbottens län 109

Västerbottens län.

Sorsele socken hyser en tämligen kraftig björnstam.	
I Vindeldalen med tvårdalar ovanför Ammarnäs uppskattas den till	15
I Sorsele socken i övrigt finnas	15
	<hr/>
	S:a 30

Tärna och Stensele socknar hysa en björnstam som torde omfatta ..	10
Vilhelmina och Dorotea socknar hysa i sina övre delar en kraftig björnstam.	
Inom Vilhelmina socken mellan Vojmådalen och Kultsjödalen finnas	15
Inom Risbäck—Dorotea-området jämte sydvästra delen av övre Vilhelmina socken torde finnas	30
	<hr/>
	S:a 55

Summa inom Västerbottens län 85

Jämtland.

Frostvikens och Ströms socknar hysa en björnstam, som har sitt centrum kring sjön Sjoungen och som står i en livlig förbindelse med stammen inom Risbäcks kapell. Någon individ håller även till inom Tåsjö socken. Sammanlagt uppskattas stammen till	50
--	----

Härjedalen.

Huvuddelen av stammen håller sig omkring Sonfjället men sträcker sina strövtåg över Råndalen och Lofsdalen bort mot Tännäs och Dala-gränsen.

Härjedalens fasta björnstim uppskattas till 25

Dalarna.

Huvuddelen av björnstammen uppehåller sig kring Rotälven i Älvdalen med en dragning mot Mora och Våmhus. Några björnar uppehålla sig även mot Särna—Idre och inom Orsa 25

Inom norra utbredningsområdet, Norrbotten—Västerbotten—Jämtland, kan björnstammen beräknas omfatta 244 individer och inom det södra, Härjedalen och Dalarna, 50 individer. Beträffande siffrorna från Arjeplog och Västerbotten vill utredningen framhålla att dessa gälla med en viss reservation, då dessa områden ännu icke besökts av utredningen.

Lodjurets utbredning. Beträffande lodjurets tidigare förekomst i landet har björnutredningen anfört följande:

Då professor Sven Nilsson i mitten på förra århundradet redogjorde för lodjurets utbredning i landet meddelade han, att lo fanns i de flesta landskapen. Talrikast förekom den då i Uppland, Södermanland, Värmland och Dalarna samt i stort antal i södra delarna av Norrland. Och vidare heter det »i södra Lappland förekommer den sällan och, så vitt jag vet, aldrig i norra Lappmarkerna». Hur pass vanligt lodjuret var vid denna tid utsäges av det faktum att under tiden 1851—1864 2 126 loar dödades i Sverige.

I slutet av 1860-talet var lostammen inom Götaland mycket starkt decimerad, men enstaka djur fälldes ända fram mot sekelskiftet. Längst synes lostammen ha hållit sig i Älvsborgs län på gränsen mot Göteborgs och Bohus samt Hallands län, där det sista djuret fälldes 1902.

Fram mot år 1900 fanns fortfarande fast stim av lo inom Svealand, men åren närmast sekelskiftet medförde lodjurets totala utrotande inom dessa delar av landet. De sista lodjuren fälldes sålunda inom Stockholms län år 1902, Uppsala län år 1887, Örebro län år 1899, Västmanlands län år 1886, Värmlands län år 1908 och Kopparbergs län år 1901.

De sista individerna torde samtliga ha utgjort enstaka, strövande exemplar, och fast stim av lodjur torde efter sekelskiftet endast ha funnits inom Norrland.

Vid slutet av 1920-talet torde lo endast ha funnits i en svag stim inom vissa delar av Jämtland samt inom Västernorrlands och Västerbottens län. Den säkraste förekomsten torde vid denna tid ha varit inom Fredrika—Bjurholms—Anundsjö socknar samt inom Sorsele—Malå socknar. Av lostammen inom Norrbottens län, som aldrig varit talrik, torde vid denna tid ännu några exemplar ha funnits i Arjeplog samt möjligen i markerna kring Kalix-älven.

Björnutredningen har sökt genomföra en inventering av lostammens utbredning och storlek. I stora drag kan man få fram en bild av lostammens utbredning. Det har emellertid icke varit möjligt att på grundval av

det material, som hittills kunnat införskaffas, göra en tillnärmelsevis riktig uppskattning av stammens storlek. I varje fall bar lostammen under senare år tillväxt och en utvandring skett till trakter, där lodjuret tidigare varit helt försvunnet under detta århundrade. Härom har utredningen vidare yttrat följande.

Inom Norrland är lodjuret spritt inom Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län samt inom landskapet Jämtland. Inom större delen av detta område är lodjuret numera sällsynt eller sporadiskt förekommande. Fasta stammar, ställvis stadda i kraftig ökning, finnas inom Jokkmokks och Arjeplogs socknar samt i Västerbottens län inom Sorsele, Malå, Stensele, Lycksele och Åsele socknar. Inom Fredrika socken, som i mitten av 1920-talet hade den rikaste loförekomsten i landet, synes stammen ha minskat under senare år. Inom Junsele och Anundsjö socknar i Västernorrlands län finnas även fasta stammar av lo. Därjämte förekomma strövande individer så gott som inom hela övre Norrland.

Från södra Norrland och nordligaste Svealand ha icke lodjur rapporterats. Enstaka djur ha iakttagits på ett flertal platser inom Svealand i övrigt samt inom Götaland, men om någon fast stam av lo inom detta sydliga område kan man ännu icke tala.

Då lodjuret åtminstone tidvis vandrar mycket vida omkring och då det till sitt uppträdande är synnerligen skyggt och spåren endast kunna iakttagas under vintern, torde en något så när riktig uppskattning till antal knappast låta sig genomföra. Utredningen vågar därför icke ens angiva det troliga minimiantalet.

Utbetalda skadeersättningar. Björnutredningen har upprättat en statistik över omfattningen av skadorna å hästar, kor, får, getter och renar förorsakade av björn, lo och örn. Statistiken, som grundar sig på de av Kungl. Maj:t beviljade ersättningarna, avser åren 1931—1942, beträffande sistnämnda år till den 1 september. Utredningen har härom bland annat anfört.

Ehuru väl dessa skador, åtminstone beträffande renarna, endast representera en ringa del av vad som inträffat, ger statistiken dock en bild av skadegörelsernas ökning. Genom det ändrade prisläget ha skadeersättningarna stigit högst avsevärt. För att få en uppfattning om skadornas omfattning måste man även taga hänsyn till att möjligheten att erhålla skadeersättning först under senare år blivit mera allmänt känd. Särskilt gäller detta kunskapen om att möjlighet till ersättning icke varit utesluten, fastän varje slaktplats icke återfunnits eller eljest icke full bevisning kunnat presteras rörande varje försvunnet tamdjur. Vidare har på senare år staten utsträckt sin ersättningsskyldighet att omfatta skadegörelse även på annan mark än kronans. Ersättning för dödade renar utbetalas numera, i fall då äganderätten till djuret icke kan fastställas, till den lappbys kassa, inom vars område djuret anträffas.

I fråga om de landsändar där tamdjuren enligt gammal sed icke bevakas i egentlig mening under betesgången, såsom fallet är med får och hästar inom Norrbotten och Västerbotten, har Kungl. Maj:t ansett frånvaro av bevakning icke utgöra hinder för beviljande av ersättning. Den huvudsakliga ökningen av skadornas omfattning synes bero på den otvi-

velaktiga tillväxten av björn- och lostammen, som skett under senare år. I stort visar statistiken ökningen av skadorna. Beträffande skadefrekvensen tidigare äro uppgifterna givetvis fåtaliga. Enligt uppgifter, lämnade av 1916 års sakkunniga rörande jaktlagstiftningen, dödades av lodjur inom Västerbottens län under åren 1912 och 1913 43 renar, år 1914 13 renar, år 1915 30—40 renar, år 1916 37 renar och under år 1917 27 renar. Samtidigt framfördes klagomål angående björnskador på renkalvar från de lappar, som ha sina kalvningsland inom nationalparkerna.

Skador på tamdjur förorsakade av björn, lo och örn ha uteslutande inträffat inom de fyra nordligaste länen. All skada inom Jämtlands län faller inom landskapet Jämtland. Inom Härjedalen, som även hyser en björnstam, har icke något säkert fall av skadegörelse orsakat av björn eller lo blivit konstaterat under de år statistiken omfattar.

Under åren 1931—1943 till och med den 26 februari 1943 utbetalda ersättningar för hästar, kor, får, getter och renar, som dödats av björn, lo och örn (från anslaget å nionde huvudtiteln till Ersättning för av rovdjur dödade tamdjur) fördela sig sålunda.

År	Norrbottens	Västerbottens	Jämtlands	Västernorrlands	Summa
1931	—	—	320:—	—	320:—
1932	—	195:—	—	—	195:—
1933	1 237:—	50:—	105:—	—	1 392:—
1934	187:—	—	—	—	187:—
1935	625:—	220:—	135:—	—	980:—
1936	2 150:—	2 052:—	75:—	—	4 277:—
1937	945:—	3 085:—	544:—	221:—	4 795:—
1938	4 985:—	900:50	964:—	90:—	6 939:50
1939	5 006:—	3 763:—	1 435:—	1 775:—	11 979:—
1940	5 428:—	7 675:—	813:—	125:—	14 041:—
1941	4 370:—	4 672:—	1 487:—	640:—	11 169:—
1942	20 053:—	13 391:—	5 077:—	—	38 521:—
¹ / ₁ — ²⁶ / ₂					
1943	1 870:—	2 284:—	751:—	—	4 905:—
	46 856:—	38 287:50	11 706:—	2 851:—	99 700:50

Björnutredningen har lämnat en sammanställning över antalet av björn, lo och örn dödade hästar, kor, får, getter och renar.

I. Antalet av björn dödade tamdjur.

Norrbottens län

År	hästar	kor	får	getter	renar
1931					
32					
33			108		2
34			5		2
35			9		17
36		2	51		10

År	hästar	kor	får	getter	renar
1937	1		18		4
38	2		46		26
39	2	2	103		1
1940			148		15
41			17		13
42	2	2	44	3	15

Västerbottens län

1931					
32					2
33				1	
34					
35				3	
36	3	1	22	1	4
37	2	1	23	2	8
38			15	4	2
39	3	2	31	10	13
1940	1	2	142	3	
41			74	8	6
42	1	1	115	14	4

Jämtlands län

1931			1	1	
32					
33			7		
34					
35			5		
36			3		
37		1	4	3	5
38			7		7
39	1		12		
1940			12		2
41					1
42			50	3	16

Västernorrlands län

1931					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38			2		
39	1		5		
1940					
41					
42					

II. Antalet av lo dödade tamdjur.

Norrbottnens län

År	hästar	kor	får	getter	renar
1931					
32					
33					
34					
35					
36			2		
37			2		
38					14
39					1
1940					8
41			4		31
42					32

Västerbottnens län

1931					
32			3		1
33					1
34					
35					10
36			2		9
37			5		13
38					13
39					19
1940			45		58
41			4		45
42			7		50

Jämtlands län

1931			12	5	
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38			2		14
39					
1940			2		12
41			30		10
42			21		16

Västernorrlands län

År	hästar	kor	får	getter	renar
1931					
32					
33					
34					
35					
36					
37					7
38					2
39			4		20
1940					5
41					16
42					

III. Antalet av örn dödade tamdjur.*Norrbottnens län*

1931					
32					
33					
34			38		
35					
36					
37					
38					2
39			8		5
1940			9		8
41			42		12
42			42		5

Västerbottnens län

1931					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					5
1940					
41					1
42			2		

Jämtlands län

År	hästar	kor	får	getter	renar
1931					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					1
39					
1940					
41					2
42					5

Utredningens motivering för föreslagna åtgärder.

Såsom motivering till sina förslag har björnutredningen anfört i huvudsak följande.

Ehuru väl det måhända icke kan sägas att de fridlysta rovdjurens skadegörelse på tamdjur är av någon större inverkan på folkförsörjningen i hela riket, kan man dock icke bortse från att decimeringen av renkalvarna börjar antaga proportioner, som te sig oroväckande för renbeståndet i smärre och medelstora hjordar, och sålunda på ett påtagligt sätt inverkar på dessa renägares existens och i sin mån också på ortens hushållning. För statskassan äro ersättningsbeloppen givetvis i och för sig icke av någon avgörande betydelse. I det hela få sålunda frågorna om skadegörelse och decimering mera ses som ett personligt problem för de skadelidna och befolkningen i övrigt i björntrakterna, men ett för dem långt ifrån oviktigt problem.

Den ökning i stammarnas storlek som skett är icke att uppfatta som stammarnas verkliga tillväxt, då åtminstone beträffande björnen en olaga jakt för närvarande torde ske i ej så obetydlig omfattning. Att erhålla ett exakt mått på denna olaga jakt är givetvis omöjligt. Tillgången på för björnjakt tränade hundar inom norra Jämtland samt passagen av omärkta björnhudar via skinnberederierna och förekomsten eljest av dylika hudar, något som för närvarande är föremål för rättslig behandling, ger dock vissa hållpunkter för beräkning av denna avskjutning i tysthet. Det synes utredningen vara av stor vikt att denna olaga jakt så vitt möjligt upphör.

Redan innan utredningsmaterialet i detalj bearbetats och innan undersökningsresorna på ort och ställe fullföljts ansåg utredningen sig kunna konstatera att en minskning av björn- och lostammen inom vissa trakter av landet tvevelsutän borde företagas.

Hur denna decimering skall genomföras är emellertid mycket svårt att avgöra. Närmast komma tre vägar i åtanke. Sålunda kunde tänkas en utvidgning av den jakt, som under senare år skett genom länsstyrelsernas försorg i enlighet med tillstånd av Kungl. Maj:t jämlikt 11 § 2 mom. jaktstadgan. Den sålunda prövade decimeringen har emellertid hittills icke

givit det önskade resultatet. I många fall har det tillåtna antalet djur icke blivit fällt inom stipulerad tid, vilket icke varit gynnsamt för befolkningens inställning gentemot effektiviteten av myndigheternas åtgärder. Vid genomförandet ha olika metoder använts inom de tre län, där sådan jakt hittills blivit beviljad, och någon enhetlig ordning synes vara svår att genomföra. Med större erfarenhet torde visserligen effektiviteten bliva bättre men för att en decimering på denna väg skall kunna genomföras synes det även vara nödvändigt, att en särskild organisation för jakten utformas. En sådan anordning kunde kanske lämna tillfredsställande resultat beträffande björnjakten men knappast i fråga om jakten efter lo. En icke oväsentlig nackdel med denna form av decimering är, att den befolkning, som blir utsatt för skada, i regel icke beredes möjlighet att själv delta.

Vidare kunde man tänka sig, att de som äga jakträtt inom visst område erhöles licens att jaga björn och lo i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, som gälla beträffande licensjakt å älg och kronhjort. Med tanke på den rörlighet som tidvis utmärker björnen och i än högre grad lodjuret kan en sådan jakt lämna resultat endast om jakträtten sträcker sig över mycket stora områden. Detta kan visserligen låta sig ordna inom fjälltrakterna men i skogslandet kompliceras saken av att jaktmarkerna äro uppdelade på många ägare. Slutligen måste en sådan licensjakt förutsätta, att den licensbeviljande myndigheten äger en mycket god kännedom om såväl rovdjursstammarnas storlek inom dessa områden som om skadegörelsens omfattning och att organisationen i jaktvårdsområden är synnerligen högt utvecklad.

Ett tredje alternativ är införandet av en begränsad tid för jakt å björn och lo i enlighet med de regler som gälla för flertalet av de jaktbara djuren.

Utredningen har stannat inför ett provisoriskt förslag att göra jakt på björn och lo tillåten under viss tid av året inom vissa delar av landet. Skadegörelse på tamdjur genom björn och lo är hittills inskränkt till Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län samt till landskapet Jämtland inom Jämtlands län. Större delen av stammarna av björn och lo förekomma även inom dessa delar av landet.

Nu gällande bestämmelser om anmälningsskyldighet för fällda djur böra alltjämt äga bestånd.

Enligt utredningens åsikt måste jakträtten förbindas med rätt att behålla bytet. Detta främst för att stävja den olaga jakten och för att uppmuntra till ordentlig anmälan av det fällda. Man kan även förutsätta, att bytet härigenom blir bättre tillvaraget och att den nödvändiga minskningen verkligen kommer till stånd.

Renskötande lapp skall enligt förslaget ha rätt att jaga björn och lo under den tillåtna tiden inom de områden, där lapparna eljest ha rätt till jakt. För befolkningen i övrigt fordras särskilda tillstånd för jakt å kronomark, utfärdade för områden ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen av länsstyrelsen och för trakterna nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen av domänstyrelsen. Dylika tillstånd måste dock förutsättas bliva utdelade mycket restriktivt.

En samstämmig åsikt råder bland lapparna att jakt efter björn eller lo icke inom renbetesområden bör få bedrivas av någon som saknar erfarenhet om renskötsel. En ifråga om denna näring mindre kunnig jägare kan

genom sitt uppträdande i markerna, särskilt under den för renskötsekn ömtåliga kalvningstiden, stora renarna och på så sätt ofrivilligt åstadkomma betydande ohägn. Då jakt å björn och lo i stor utsträckning torde komma att försiggå med tillhjälp av hund, innebär även detta en fara för renskötsekn. Utredningen förutsätter därför att de tillstånd, som beviljas för jakt å björn och lo å kronans mark, endast i rena undantagsfall lämnas till annan än dem som hör till ortsbefolkningen.

Tillstånd att jaga björn och lo på kronans mark bör, då det icke är fråga om lapp tillhörande lappby, icke sammanblandas med rätt till annan jakt utan utfärdas särskilt. Hittills utfärdade jakttillstånd böra därför återkallas och ånyo utfärdas med enhetliga bestämmelser som undantaga jakt på björn och lo. Tillstånd till jakt på dessa djur bör utfärdas efter särskilt fastställt formulär.

Genom de föreslagna ändringarna och tilläggen till gällande bestämmelser i ämnet skulle enligt utredningens mening en lämplig decimering av björn- och lostammarna kunna genomföras inom de trakter där dessa djur uppträtt skadegörande.

Av de skisserande tre alternativen synes det sista ur statsverkets synpunkt vara det billigaste och minst omständliga samtidigt som det lämnar den befolkning, som av dessa rovdjurs uppträdande lider skada och obehag, tillfälle att själv deltaga i åtgärder för stammarnas efterhållande. Det är ingalunda troligt att befolkningen i allmänhet i någon större utsträckning kommer att begagna sig av den rätt till jakt efter björn och lo, som enligt förslaget skulle medgivas, men blotta medvetandet att äga denna rätt kommer enligt utredningens åsikt att medföra en viss trygghet och borttaga den otrevnadskänsla, som man nu åtminstone på vissa håll kan spåra.

Då Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande kan ändra jakttidens utsträckning och bestämma inom vilka områden jakt får utövas, skulle man allt efter influtna anmälningar kunna utan tidsförlust reglera decimeringen, så att någon fara för stammarnas existens icke behöver uppstå. Det synes utredningen vidare önskvärt att hithörande frågor kunde erhålla en departementalt enhetlig behandling. Förutsättningen härför synes dock vara, att naturskyddsärendena återföras till jordbruksdepartementet, såsom förhållandena voro före år 1934.

Riskerna för olaga jakt bör i hög grad minska i och med att laglig jakt kan äga rum, och likaledes torde anledning till den irritation på området, som man stundom stöter på hos befolkningen, bortfalla, då den åtminstone i vissa fall icke enbart beror på den skadegörelse dessa djur åstadkomma utan på svårigheten att inse det berättigade i den nuvarande fridlysningen.

Björnutredningen anser, att nu gällande bestämmelser angående ersättande av skada förorsakad genom björn och lo även med den av utredningen föreslagna jakten alltjämt böra äga giltighet, samt har här om yttrat följande.

Genom fridlysningen av björn och lo ha stammarna i vissa trakter blivit väl stora. En minskning bör ske, men i sådan takt, att man kan överblicka situationen; den bör icke ske så kraftigt på en gång, att stammarna helt försvinna inom vissa områden. Skadorna kunna visserligen antagas minska från år till år, men inom trakter, där jakten blir tillåten enligt de av utredningen föreslagna provisoriska bestämmelserna, komma dock ska-

dor alltjämt att uppträda. Utredningen anser vidare, att björn och lo böra helt fridlysas på såväl kronans som annans mark, inom de trakter där nu ingen skadegörelse sker på tamdjur. Skador, som eventuellt kunna uppträda inom dessa områden, böra givetvis ersättas som hittills. Det synes även vara välbetänkt att uppkomna skador ersättas, även om jakten är tillåten, därför att befolkningen icke i onödan skall bli irriterad. Något utbrett hat till björnen finnes icke nu, och denna inställning bör det vara angeläget att bibehålla. Som 1935 års utredningsman för jaktlagstiftningsfrågor med skärpa framhöll, är det befolkningens inställning, som slutligt är avgörande för möjligheten att hävda skyddandet av björnen.

En fråga av stor principiell räckvidd är enligt björnutredningens uppfattning spörsmålet om minskning av björnstammen inom nationalparkerna. Utredningen har erinrat, att vissa av nationalparkerna, nämligen Sareks, Stora Sjöfallets och Sonfjällets nationalparker, avsatts med särskild tanke på att bereda björnen en fristad. Härom har utredningen vidare anfört följande.

Sonfjällets nationalpark hyser en björnstam, som för sin existens är beroende av hur björnen skyddas på omgivande marker. Nationalparken är själv allt för liten för att enbart inom sina gränser kunna hysa en livsduglig björnstam, ett förhållande som redan 1916 års sakkunniga rörande jaktlagstiftningen framhöll. Utredningen anser också för sin del, att björnen inom det sydliga björnområdet, Härjedalen och Dalarna, tillsvidare bör vara helt fridlyst.

Sareks och Stora Sjöfallets nationalparker, som gränsa intill varandra och bilda ett sammanhängande block, äro utan tvivel tillräckligt stora för att inom sig kunna hysa en livsduglig björnstam, även om björnen i angränsande delar bleve starkt decimerad. På grund av brist på anslag har det icke varit möjligt att följa björnbeståndets utveckling inom nationalparkerna sedan dessa avsattes. 1916 års nyssnämnda sakkunniga föreslogo med instämmande av åtskilliga myndigheter en särskild bevakningskår, ett förslag som emellertid icke vann beaktande.

Det synes utredningen vara ett angeläget önskemål att dessa parker bliva bevakade och att åtminstone förändringarna inom stammarna av de större djuren, då kanske främst björn, lo och örn, genom årliga observationer kunna i detalj följas. Syftet att rädda björnstammen ha dessa parker otvivelaktigt nått. Inom dessa två nationalparker jämte närmast angränsande marker finnas för närvarande med säkerhet ett 50-tal björnar med sina rikaste förekomster runt Akka, i Rapadalen, kring Juobmo och Nieras. Dessa särskilt björnrika områden ligga emellertid perifert inom nationalparksblocket och de centrala partierna äro för björnen otjänliga kalfjällsområden. Man kan därför icke ens inom dessa parker betrakta björnstammen som en helt isolerad företeelse, i det att otvivelaktigt björnar, som ha sin huvudsakliga hemvist inom parkerna, tidvis överskrida gränserna.

Inom nationalparkerna ha lapparna rätt att idka sin renskötsel. Den största skadan på ren gör björnen otvivelaktigt på de späda renkalvarna om våren och sommaren, och vissa grupper av de lappar, som upphålla sig inom dessa nationalparker, ha här för deras näring nödvändiga kalvningsland. Skadegörelsen genom björn är här avsevärd och ständigt återkommande. Redan 1916 års sakkunniga omtala sålunda klagomål från de

fjällappar, vilkas renbetesområden falla inom dessa nationalparker, och klagomålen äro nu säkerligen i än högre grad berättigade. Skulle björnen helt utrotas på de områden, som ligga utanför nationalparkerna, är det ingen tvekan, att stammen inom parkerna måste strängt skyddas, om det skall bli möjligt att bevara en livsduglig björnstam för framtiden. Total utrotning av björnstammen utanför nationalparkerna är emellertid enligt utredningen ingalunda något önskemål, och i så fall bör en livsduglig björnstam kunna bibehållas, även om en viss kontrollerad avjagning sker av den stam, som nu finnes inom de här nämnda nationalparkerna. Björnens skadegörelse på renkalvar blir icke ersatt med pengar. Renhjordens tillväxt är grunden för lapparnas ekonomi och, bliva skadorna på kalvarna för stora, kan renskötseln icke upprätthållas enbart med ersättningen för de dödade kalvarna. Ett noggrant studium av björnstammens utveckling inom dessa parker är dock här mer än någon annanstans nödvändigt.

1907 års sakkunniga rörande åtgärder till skydd för vårt lands kultur och naturminnesmärken, vilkas betänkande ligger till grund för nuvarande lagstiftning rörande nationalparkerna, voro icke främmande för tanken att en begränsad jakt skulle kunna ske inom parkerna. Till den i betänkandet föreslagna vetenskapsakademiens naturskyddskassa beräknades sålunda medel inflyta i form av avgifter för meddelade jakt- och fiskerätter å nationalparkerna.

1916 års sakkunniga lämnade även ett förslag till ändrad lydelse av vissa delar i reglementet den 22 december 1911 rörande nationalparkernas förvaltning, enligt vilket förslag vetenskapsakademien skulle äga medgiva rätt till jakt inom nationalpark; »dock att jakt å björn och lo icke må äga rum utan Kungl. Maj:ts tillstånd». En ändring i detta avseende av reglementet genomfördes genom kungörelsen den 3 juni 1938.

En ändring av gällande reglemente rörande nationalparkernas skötsel är enligt utredningens mening därför icke nödvändig för att en minskning av björnstammen skall kunna genomföras, utan ändamålet synes kunna tillgodoses genom begagnande av Kungl. Maj:ts rätt att förordna om viss kontrollerad decimering.

Yttrandena.

Björnutredningens uppfattning, att en viss decimering av björn- och lostammarna nu bör vidtagas, delas i allmänhet av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna. Däremot äro meningarna delade om huru denna decimering lämpligen skall genomföras. Utredningens förslag om viss allmän jakttid å björn och lo inom sådana områden, där dessa rovdjur åsamka skador å tamdjur, har sålunda i princip tillstyrkts av länsstyrelsen i Norrbottens län, lappfogden i Jämtlands län, vetenskapsakademien och svenska naturskyddsföreningen. Vetenskapsakademien och naturskyddsföreningen ha dock anmärkt, att de föreslagna jakttiderna vore väl omfattande. Svenska jägareförbundet och domänstyrelsen liksom flertalet överjägmästare förmena, att en önskvärd decimering av björnstammen borde ske genom att Kungl. Maj:t, efter förslag av länsstyrelsen, meddelade tillstånd till fällande av erforderligt antal björnar. En sådan jakt borde organiseras genom

samarbete mellan länsstyrelserna, överjägmästarna och vederbörande länsjaktvårdsförening samt avskjutningen anförtros särskilt lämpliga personer, huvudsakligen ortsbefolkning eller personal vid domänverket, lappväsendet eller polisväsendet. I fråga om lo synas meningarna vara tämligen eniga därom att stammen av detta rovdjur på bästa sätt hålles inom önskvärda gränser genom allmän jakt. Jakttiden borde dock, enligt vad som allmänt uttalats, bestämmas till kortare tid än vad utredningen föreslagit men där- emot icke begränsas till vissa landskap utan avse landet i dess helhet. Enligt länsstyrelsens i Västerbottens län uppfattning vore de av utredningen föreslagna decimeringsåtgärderna icke tillfyllest. I stället anser länsstyrelsen, att gällande fridlysningsbestämmelser rörande björn och lo borde upphävas inom Norrbottens och Västerbottens län samt landskapet Jämtland för en tid av exempelvis ett år. Länsstyrelsen i Jämtlands län anser, att jakt efter björn och lo å såväl kronans som annan mark borde göras beroende av särskilt tillstånd meddelat av länsstyrelsen. Enligt länsstyrelsen i Kopparbergs län vore gällande fridlysningsbestämmelser i detta län beträffande björn och lo tills vidare tillfyllest.

Beträffande jakten efter björn må av innehållet i yttrandena här ytterligare återgivas följande.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört.

För länsstyrelsen har sedan många år stått klart att den alltjämt växande björnstammen utgör ett allvarligt hot mot renskötseln och annan boskapskötsel i Lappland. Härför utgöra de många ansökningarna om ersättning av staten för dödade tamdjur talande bevis. Länsstyrelsen finner såväl av egna erfarenheter som av den nu föreliggande utredningen tydligt ådagalagt att en reducering av björnstammen är oundgänglig.

Om sätten att nå detta mål kunna väl meningarna vara delade. Länsstyrelsen anser dock att formerna äro av underordnad betydelse. Det nu föreslagna förfarings sättet — bestämda jakttider — synes tills vidare böra prövas. Det är möjligt att enbart den föreslagna jakträtten och rätten till eventuellt byte icke bli tillräckligt lockande för att inom de vidsträckta marker, varom här är fråga, uppnå ett effektivt resultat. I sådant fall få väl andra åtgärder övervägas såsom premiering vid björnjakt inom vissa områden eller dylikt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har yttrat.

Länsstyrelsen delar utredningsmännens åsikt att hittills gällande bestämmelser om tillstånd till dödande av björn icke äro ändamålsenliga. Bestämmelserna ha visat sig vara alltför tidsödande och omständliga och det måste därför anses uteslutet att på denna väg uppnå en åsyftad decimering av björnstammen. Länsstyrelsen kan emellertid icke finna att utredningsmännens förslag om införande av allmänna jakttider är tillfredsställande. I skrivelse den 31 juli 1942 till Kungl. Maj:t anförde länsstyrelsen att björnens härjningar bland så väl lapparnas som den bofasta befolkningens husdjur starkt ökat samt hemställde, då ett snabbt ingripande mot björnplågan vore av nöden, att rätt måtte medgivas för ortsbefolkningen att för tiden intill den 1 november 1943 utan hinder av gällande bestämmelser döda

björn å kronomark inom Västerbottens län. Med den kännedom länsstyrelsen äger om björnarnas skadegörelse inom länet vågar länsstyrelsen påstå att skadegörelsen varit avsevärt större än vad utredningen angivit. Vid detta förhållande saknar länsstyrelsen anledning att frågå sin i skrivelsen uttalade uppfattning att frågan om åtgärder mot björnplågan bäst löses därigenom att ortsbefolkningen medgives rätt att under exempelvis ett års tid utan hinder av nu gällande bestämmelser döda björn å kronomark. Bestämmelsen härom kan sedan givas fortsatt giltighet för ett år i sänder, om så erfordras. Länsstyrelsen får i detta sammanhang påpeka att den föreslagna jakttiden utesluter möjligheten att snabbt döda skadebjörn, som gått i vinteride. Befolkningen vet ofta var en dylikt björn lagt sig och den bör få dödas utan ett tidsödande ansökningsförfarande. Med hänsyn till vad utredningen anfört om björnbeståndet i Sonfjällets nationalpark torde rätten måhända böra begränsas till Norrbottens och Västerbottens län samt landskapet Jämtland av Jämtlands län.

En åtgärd i enlighet med länsstyrelsens förslag bör förenas med sådan rapporteringsskyldighet, som av utredningen föreslagits. För att denna skyldighet skall fullgöras torde det vara nödvändigt föreskriva att med jakt-rätten förbindes rätt att behålla bytet.

Länsstyrelsen hävdar sålunda bestämt att den av länsstyrelsen anvisade utvägen bör prövas och att utfallet av den tillåtna jakten bör avvaktas innan andra åtgärder vidtagas.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har såsom eget utlåtande åberopat vad *överjägmästaren i mellersta Norrlands distrikt* anfört. Överjägmästaren har föreslagit sådan provisorisk ändring i gällande bestämmelser om jakt efter björn att tills vidare för ett år i sänder rätt medgives var och en jakt-rättsinnehavare att å enskilda marker skjuta och behålla björn, som där anträffades, dock att jakt vid ide borde vara förbjuden. På kronomark inom bland annat Västernorrlands län borde domänstyrelsen tills vidare för ett år i sänder bemyndigas att besluta om avskjutning av björn. I fråga om lapparnas rätt till jakt syntes ovillkorligen samma bestämmelser böra gälla som för andra medborgare. Därest dessa riktlinjer för en ökad beskattning av björnstammarna skulle befinnas mindre lämpliga, torde intet vara att erinra mot en utvidgad jakt enbart genom licensförfarande.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har anslutit sig till det yttrande, som avgivits av *Dalarnas jaktvårdsförening*. Då björnstammen de senaste åren, trots att björnjakt varit tillåten å enskild mark, synes ha ökat, förefölle det jaktvårdsföreningen obehövt och oklokt att införa total fridlysning inom Kopparbergs län. Ett bibehållande av markägarens rätt att fälla björn torde också ha sin stora psykologiska betydelse.

Svenska jägareförbundet har i huvudsak anfört.

Den utvidgade rätt till jakt efter björn, som enligt förslaget skulle tillkomma lapparna, måste tillmätas avgörande betydelse. Priset på björnskinns kan vid införande av allmän jakttid och därav föranledd fri marknad på skinn av dylika djur med visshet beräknas komma att betydligt stiga. Detta förhållande och det värde en björn i övrigt äger skulle enligt förbundets mening medföra, att jakten efter björn i många fall skulle bli

en ej obetydlig förvärvskälla och därför komma att utövas i sådan omfattning, att stammen i berörda delar av riket återigen bringas till gränsen för utrotning, vilket enligt vad som anförts i utredningens betänkande ej varit avsikten. Förbundet får med skärpa framhålla betänkligheter mot en allmän jakt efter björn, varigenom resultatet av det arbete, som under många år nedlagts för bevarandet av detta djurslag inom rikets fauna, kunde äventyras. Den jakttid under vår och sommar, 1 maj—15 juni, som utredningen föreslagit med hänsyn till önskvärdheten för lapparna att kunna skydda sina renar under kalvningstiden, anser förbundet ur såväl biologisk som djurskyddssynpunkt synnerligen olämplig, då den kan resultera i att moderdjuren bortskjutas från ungarna, som vid denna tid ej äro tillräckligt utvuxna för att kunna reda sig på egen hand.

Det förhållandet att jakt efter björn beräknas i huvudsak komma att ske på kronans mark, där tillstånd till jakt avsetts att utdelas mycket restriktivt, och att lapparnas rätt till jakt efter björn utan särskilt tillstånd skulle utvidgas, torde medföra, att jakten huvudsakligen skulle utövas av de renskötande lapparna, vilka enligt förslaget synas bli de enda, som skulle få någon nämnvärt utvidgad rätt till sådan jakt.

Den jakt efter björn, som skulle bedrivas av lapparna, torde ej komma att drabba de djur, som i första hand böra bortskjutas, nämligen de äldre, skadegörande björnarna utan till övervägande del gå ut över yngre djur, vilka som regel ej förgripa sig på renar eller hemdjur. Det torde nämligen få förväntas, att de äldre, vanligen ensamgående skadegörande björnarna äro mera försiktiga och bättre förstå att hålla sig undan människan än familjer med hona och två- eller treåriga ungar, som under hösten kunna påträffas betande på fjällheden och då bli ett lätt byte för jägaren. En okontrollerad jakt utövad av lapparna torde därför mera föranleda en nedläggning av björnarnas antal än en minskning av björnskadorna.

En sammanställning av under perioden 1931—1942 hittills utbetalade ersättningar för av björn dödade djur visar, att endast omkring 13 procent avse rivna renar, under det att resten eller 87 procent hänför sig till övriga hemdjur, som till största delen kunna förutsättas tillhöra den bofasta befolkningen. Även om skadorna på ren — på grund av svårigheten att med säkerhet avgöra björnens ansvarighet därför och det förhållandet att slagna djur ofta ej återfinnas — kunna sägas bli underskattade, medan den bofasta befolkningen kanske i huvudsak erhåller gottgörelse för av björn slagna djur, måste dock framhållas, att skadegörelsen utgör ett allvarligt problem även för den sistnämnda befolkningsgruppen, som enligt förslaget ej skulle få samma omfattande rätt till jakt efter björn som lapparna och därigenom i detta avseende komma i sämre läge.

Det har av utredningen framhållits, att det tjuvskytte efter björn, som för närvarande obestriddligen äger rum, skulle minska genom införande av en jakttid på sätt i förslaget angivits. Förbundet kan ej ansluta sig till denna mening. Det torde i stället kunna befaras, att tjuvjakten får större omfattning än den nu har. Lockelsen att skjuta björn, då skinnen obehindrat kunna säljas i den fria marknaden och därvid betinga höga pris, måste enligt förbundets mening bli betydande. Någon större svårighet att dölja ett skinn av en under för jakt förbjuden tid fälld björn, intill dess skinnen under lovlig tid utan hinder kan säljas, torde ej förefinnas. Utredningen har visserligen i kontrollsyfte föreslagit bestämmelse av innebörd,

att den som fällt björn skall vara skyldig att därom ofördröjligen göra anmälan till polisman i orten eller närmaste befattningshavare i domänverket. Någon skyldighet för den jagande att låta åsätta skinnet märke, varom förmäles i 20, 21 och 23 §§ jaktstadgan, har däremot ej föreslagits. Den ifrågasatta anmälningsplikten torde härigenom bliva tämligen betydelselös, och någon större svårighet för den mindre nogräknade att, i de glest befolkade trakter, varom här är fråga, bedriva jakt efter björn året om torde ej komma att föreligga.

Kontrollen över förändringarna beträffande björnstammens storlek under en period med allmän jakttid torde i huvudsak komma att stödja sig på förhållandet mellan den uppskattade stammen och det rapporterade antalet fällda björnar. Men om den nuvarande björnstammen skulle vara avsevärt överskattad — av utredningen framhålles vilka stora svårigheter, som föreligga att göra en sådan beräkning ens tillnärmelsevis riktig — så kan en på grundval av denna uppskattning planerad avskjutning av ett visst antal djur få en helt annan verkan än som avsetts och äventyra djurartens framtid. Risken härför synes förbundet så mycket mera påtaglig, då utredningen anser allmän jakttid vara det framtida medlet att hålla björnstammen vid en lämplig nivå och att avskjutningens storlek endast bör regleras genom variationer i jakttidens längd.

Förbundet vill även uttala, att en sådan överskattning av stammens storlek synes ha skett inom några områden, där lokal kännedom genom dess tjänstemän eller anslutna organisationer föreligger, samt påpeka att beräkningar grundade på ortsbefolkningens rapporter, i en fråga som denna, alltid måste ha en tendens till överskattning snarare än underskattning.

Ehuru den nuvarande situationen med tilltagande skadegörelse av björn är allvarlig, synes utredningens förslag gå för långt. De möjligheter, som finnas att på ett försiktigare sätt genom en ökad licensjakt beskatta björnen, synas ej var tillräckligt beaktade. Ett djur, som enligt samstämmig mening bör behållas i landets fauna, men vars stam anges till omkring 300 djur, spridda över väldiga områden, bör ej överlätas till fri jakt, med omedelbar risk för en allt för långt gående nedsättning av stammen.

Även av djurskyddshänsyn måste förbundet avråda från en okontrollerad jakt efter björn, icke blott med hänsyn till att moderdjuren vid jakt under sommaren kunna bli bortskjutna från ungarna, utan även till det förhållandet, att jakten efter detta hårdskjutna viltslag skulle överlätas till i många fall ovana skyttar utrustade med gevär av för dylik jakt olämplig typ.

Domänstyrelsen, som för sitt ståndpunktstagande i huvudsak åberopat de skäl som anförts av svenska jägareförbundet, har bland annat yttrat.

Utredningens uttalande, att den under senare år genom länsstyrelsernas försorg efter Kungl. Maj:ts särskilda uppdrag bedrivna jakten efter björn ej lämnat önskat resultat, föranleder styrelsen att framhålla, att detta delvis torde bero därav, att jakten, åtminstone i vissa fall, ej med erforderlig omsorg planlagts. Överjägmästaren i nedre Norrbottens distrikt har sålunda till styrelsen under hand meddelat, att länsstyrelsen ej i något fall samrått med honom i fråga om planläggning av den avskjutning av björnstammen inom länet, som av Kungl. Maj:t anbefallts. Enligt styrelsens mening torde, vid en i samråd mellan länsstyrelsen, domänverkets tjänstemän och länsjaktvårdsföreningen ändamålsenlig planläggning av jakten,

ett bättre resultat kunna ernås. Styrelsen anser därför lämpligt att, innan en sådan åtgärd som införandet av allmän jakttid för björn vidtages, försök ånyo verkställes att beskatta björnstammen enligt i huvudsak tidigare tillämpade grunder men med en annan organisation för jaktens genomförande.

Enär de områden, varest björnen huvudsakligen förekommer, till väsentlig del utgöras av kronomark, och detta djurslag å enskild mark ej är fridlyst under någon del av året, torde björnstammen inom riket kunna hållas inom behöriga gränser genom jakt, som efter av Kungl. Maj:t meddelat särskilt tillstånd utföres å kronans mark.

Vetenskapsakademien har åberopat en av sin naturskyddskommitté i ämnet avlåten skrivelse. I denna skrivelse har bland annat anförts.

Då Kungl. Maj:t redan med tillämpning av nu gällande bestämmelser i själva verket torde ha möjlighet att förordna om den decimering av björn- och lostammen, som må befinnas angelägen och brådskande, kunna stora betänkligheter hysas angående lämpligheten att, såsom utredningen gjort, på grundval av resultatet av en icke slutförd undersökning förordna decimering efter annan metod. Särskilt gäller detta emedan förslaget innebär införandet av allmän jakt på förhållandevis svaga rovdjursstammar, vilkas fortsatta existens inom landet endast med stor svårighet kunnat säkerställas. Kommittén anser sig det oaktat kunna, om ock med tvekan, i princip lämna sitt tillstyrkande av utredningens förslag härutinnan, ehuru den är medveten om de svårigheter, som kunna bli förknippade med genomförandet av en återgång till för närvarande gällande skyddsbestämmelser, hur nödvändig en sådan än komme att te sig ur naturskyddssynpunkt. Men den vill samtidigt understryka att det här gäller ett provisorium som endast bör få komma till stånd under i möjligaste mån av vederbörande myndigheter kontrollerade förhållanden och som måste kunna snabbt modifieras eller helt avlysas, därest följderna skulle bli vådliga med hänsyn till björn- eller lostammens livsduglighet och fortsatta bestånd.

Utredningens förslag om införande av allmän jakt är uppenbarligen framför allt dikterat av hänsyn till befolkningen i björn- och lotrakterna. Man vill nämligen lämna denna befolkning tillfälle att i vida större utsträckning än tidigare själv medverka till stammarnas efterhållande, i förhoppning om att detta skall framkalla större förståelse för och fördragssamhet med myndigheternas åtgärder till främjande av nödvändiga naturskyddsintressen. Även kommittén anser det givetvis vara av betydelse att den olyckliga irritation, som kommit till uttryck i björnfrågan isynnerhet inom vissa kretsar av befolkningen i våra nordligaste län, kunde bortelimineras eller i varje fall väsentligt minskas. Det gäller emellertid i detta sammanhang att uppnå en sådan avvägning av de motstående intressena, att icke friden måste betalas med en utrotning av djurarterna i fråga inom vissa områden. Då man med sådan styrka framhåller befolkningens inställning såsom slutligt avgörande för möjligheten att hävda skyddandet av björn och lo i vårt land, så bör man icke lämna obeaktat, att denna inställning även påverkas av graden av de lokala myndigheternas, särskilt länsstyrelsernas förståelse för naturskyddssträvandena. Åsidosätta dessa själva det riksintresse, som skyddet av svensk natur utgör, så lärer det nyssnämnda, i och för sig eftersträvsvärda målet svårigen kunna nås med mindre än att oersättlig skada vållas på vitala naturskyddsvärden.

Då nu en väsentlig ändring i sättet för efterhållandet av björn- och lostammen ifrågakommer, synes det icke vara tillrådligt att på en gång införa jakttider av den utsträckning, som av 1942 års björnutredning föreslagits. Vad björnen beträffar, anser sig kommittén sålunda framför allt ur biologisk synpunkt ur stånd att tillstyrka införandet av vår- eller sommarjakt, enär björnungarna vid denna tid icke nått en sådan utveckling, att de kunna undvara moderns vård. Med hänsyn till angelägenheten att bibehålla en livsduglig stam av björn bör man förfara försiktigt med decimeringen av stammarna. Då Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande har möjlighet att undan för undan ändra jakttidens utsträckning och föreskriva inom vilka områden jakt får utövas, kan graden av decimeringen allt efter behov jämförelsevis snabbt regleras.

I överensstämmelse med utredningens uppfattning måste skyldighet gälla om ofördröjlig anmälan till polisman i orten eller närmaste befattningshavare vid domänverket av fällda djur. I fråga om denna anmälningsskyldighet erfordras bestämmelser beträffande plombering av skinn och företeende av lämplig mjukdel av det fällda djuret, t. ex. tungan, så att jakt å otillåten tid i möjligaste mån förhindras. Mjukdelen bör av den, som mottager anmälan, ofördröjligen översändas till naturhistoriska riksmuseets vertebratavdelning för granskning. Då det vidare i betraktande av stammarnas ringa storlek är av synnerlig vikt, att avjagningens omfattning kontinuerligt och med största uppmärksamhet följes, böra anmälningarna successivt insändas till domänstyrelsen för att av denna årligen sammanställas och läggas till grund för förslag angående jakttidens längd. Slutligen anser kommittén det nödvändigt, att senast två år efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande en ny fullständig granskning av hela frågan om björn- och lostammen i riket företages genom domänstyrelsens försorg.

Naturskyddsföreningen har i sitt yttrande inledningsvis, till jämförelse i fråga om storleken av björnstammen i landet, omnämnt, att i Italien, som knappast brukade räknas bland föregångsländerna för naturskydd, en björnstam av omkring 200 djur tolererades helt nära Rom. Då föreningen ansåge sig böra utgå ifrån att åtgärder för att minska björnstammarna inom vissa områden vore ofrånkomliga av psykologiska skäl, ville föreningen, under erinran om den alltjämt bristfälliga kunskapen om detta djur, kraftigt understyrka, att man vid decimeringen måste gå varligt fram i fall man ville ha någon säkerhet för att verkligen få behålla tillräckligt livskraftiga stammar av djuren. Föreningen har vidare yttrat i huvudsak följande.

Det synes föreningen välbetänkt att vinterjakten (idejakten) helt bortförts ur diskussionen, enär det olämpliga i denna jaktform är tillräckligt uppenbart och omvittnat. Den föreslagna höstjakten är den ur alla synpunkter lämpligaste. Däremot tala många skäl mot vårjakten. Vid denna tid torde björnhona med ungar vara det lättast åtkomliga bytet. En allt för kraftig avskjutning av sådana familjegrupper kan därför befaras, vilket med hänsyn till björnstammens framtid kan bli ödesdigert. Jakttiden på våren har väl närmast dikterats av den därmed givna möjligheten för de renskötande lapparna att jaga björn under den tid, då björnen kommer till kalvningslanden. Renskötande lapp har visserligen redan nu rätt att döda björn, som angriper renarna, och därigenom i nödvärn förhindra skadegörelse, men

det är svårt att avgöra, huruvida förföljande och dödande av en björn, som kommit in i kalvningshjorden, även är att anse såsom nödvärn för att förhindra uppkomst av skada. Den föreslagna vårjakten innebär utan tvivel en utvidgning av lapparnas möjligheter att freda sina renhjordar. Lämpligare vore dock enligt föreningens mening att förtydliga nödvärnsrätten och alltså helt inskränka jakten till hösten, detta såväl i fråga om utfärdade jakttillstånd som om de renskötande lapparnas rätt att jaga björn. En fullt tillräcklig avjagning torde härigenom komma att ske, då enbart den föreslagna jakttiden på hösten synes föreningen vara mer än tillräcklig. Frågan kompliceras av skillnaden mellan de renskötande lapparnas rätt att jaga och annan jakträtt. Det är onekligen så att den skada, som drabbar den bofasta befolkningen, numera genomgående torde bli ersatt till skillnad från den skada, som drabbar lapparna genom björn- och loskador på renkalvarna. Att de renskötande lapparna därför böra få större möjligheter till jakt är uppenbart.

På enskild mark kan man med nuvarande jaktvårdsorganisation även enligt föreningens mening icke tillgripa licensjakt på björn och lo. På kronans mark är däremot ett licensförfarande tänkbart särskilt beträffande björn. Föreningen ansluter sig dock till utredningens förslag i detta stycke. Av utredningen framgår, att jakt på björn och lo, utom beträffande renskötande lappar, i likhet med all annan jakt å kronans område endast skulle ske efter särskild upplåtelse. Utredningen framhåller även, att dylika tillstånd, vilka i regel endast böra lämnas till ortsbefolkningen, skola utdelas med stor urskiljning. Föreningen vill med skärpa understryka vikten av att så också kommer att ske i tillämpningen och att således de tillståndslämnande myndigheterna söka att i enlighet med givna direktiv reglera avjagningens storlek. Vidare bör beaktas möjligheten t. ex. att i jakttillstånden införa bestämmelser angående det antal djur, som få skjutas, samt eventuellt nödvändiga inskränkningar beträffande jakt på honor och ungar. Utövas licensgivningen med urskiljning och sakkunskap lär det ock vara att förvänta, att man så småningom får fram en kår av kunniga björnjägare med björnhundar.

Att lämna någon person tillstånd till jakt å björn och lo med rätt att behålla bytet lär icke låta sig göra, med mindre än att en allmän jakttid införes. En sådan jakttid medför emellertid att samtliga till lappby hörande personer automatiskt erhålla rätt att jaga dessa djur. Lappar, vilka visserligen tillhöra lappby men icke personligen utöva renskötsel, borde enligt föreningens mening i detta fall icke komma i åtnjutande av rätt att jaga björn eller lo. Det lämpligaste vore i detta fall att även personer tillhörande lappby ålades att ansöka om jakttillstånd så att man bättre kunde överblicka jaktens omfattning. Nuvarande lagstiftning angående svenska lappars rätt till renbete i Sverige torde emellertid icke möjliggöra en dylik anordning; härför fordras sannolikt en ändring av stadgandena för dessa personers rätt att jaga.

Att genomföra en lämplig decimering utan att jägaren får behålla bytet torde endast låta sig göra om särskilda jägare anställas, vilket ju dock som nyss framhållits torde vara svårt att genomföra. Om kronan däremot avstår sin rätt till bytet, innebär detta en mycket stor fördel för jägaren. Det ekonomiska värdet av en björn är nu betydande och man måste därför förutsätta att kronan skaffar sig garantier att den föreslagna rätten för jägaren

att behålla bytet icke missbrukas. Utredningen föreslår därför, att anmälan om företagen jakt ofördröjligen skall ske och att, om detta underlåtes, jakten skall betraktas som olaga. För att ytterligare förhindra missbruk är det emellertid enligt föreningens mening önskvärt, att en bestämmelse införes med innebörd att den jagande skall vara skyldig uppvisa åtminstone någon del av djuret, förslagsvis tungan, i färskt tillstånd. I annat fall uppstår risk för att jakten uppgives ha skett under tillåten tid, även om djuret fällts på olaga tid. Man måste nämligen i detta sammanhang ha klart för sig att olaga jakt redan försiggår i tämligen stor omfattning, något som utredningen även framhåller.

Ett oavvisligt krav anser föreningen därjämte vara, att åtminstone alla skinn av berörda viltslag inom viss tid, förslagsvis 14 dagar, märkas på sätt som förmäles i 20, 21 och 23 §§ jaktstadgan, oberoende av när skinnen saluföras.

I fråga om jakt efter lo innehålla yttrandena i huvudsak följande.

Lappfogdarna i Norrbottens län erinra, att den föreslagna jakttiden beträffande lodjur infaller under årets mörkaste del. Under november—februari månader vore dagarna så korta och vädret ofta så ogynnsamt att utsikten till framgångsrik jakt efter ett så svårjagat djur som lon måste anses utomordentligt ringa. Skulle verkligt resultat kunna nås, måste jakten under alla förhållanden få förläggas till sådan tid av året, att den kunde pågå större delen av dygnet. Lämplig jakttid vore i betraktande härav hösten och framför allt vårvintern, varför jakttiden för lo borde fastställas till tiden den 1 september—den 30 maj. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har förklarat, att skäl syntes tala för att tiden för jakt efter lo utökades på sätt lappfogdarna föreslagit.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län samt *överjägmästaren i mellersta Norrlands distrikt* anse, att tillsvidare för ett år i sänder för enskild mark borde gälla en begränsad jakttid enligt utredningens förslag med rätt för jakt-rättsinnehavaren att behålla bytet. För säkrandet av att erforderlig jakt bleve legitimt bedriven ifrågasattes dessutom, om icke länsstyrelsen borde äga rätt att för särskilda fall medgiva erfarna och välkända jägare att även å annans jaktmark inklusive kronomark förfölja, nedlägga och behålla lodjur.

Svenska jägareförbundet har yttrat.

En allmän jakttid om fyra månader, som utredningen föreslagit för Norrbottens och Västerbottens län, landskapet Jämtland i Jämtlands län samt Västernorrlands län, kan förbundet ej tillstyrka, då risk föreligger, att lodjuret därigenom i dessa delar av riket kan förutsättas bliva helt utrotat. Förbundet anser sig däremot ej kunna motsätta sig en jakttid om två månader, förslagsvis 1 december—31 januari, vilken jakttid bör gälla hela riket. För kontroll beträffande avskjutningens storlek bör dock meddelas föreskrift om skyldighet för den, som fällt lodjur, att sist å sjätte dagen därefter ingiva anmälan till vederbörande polisman eller befattningshavare i domänverket, varvid även skall uppgivas platsen, där djuret fällts. Rapport om fällda djur bör därefter lämnas till länsstyrelsen, som har att vidarebefordra dessa uppgifter till domänstyrelsen. Underlåtenhet att ingiva anmä-

lan bör medföra, att rätten till djuret förverkas och den jagande anses som den där gjort sig skyldig till olaga jakt. Skinn av fällt djur bör i kontrollsyfte åsättas märke, varom sägs i 20, 21 och 23 §§ jaktstadgan.

Liknande synpunkter har även framförts av *domänstyrelsen*.

Vetenskapsakademien anser att jakttiden efter lo — med beaktande bland annat av att parningstiden för detta djur infaller i februari månad — borde begränsas till tiden den 1 december—den 31 januari.

Naturskyddsföreningen har anfört.

Att på annat än av utredningen föreslaget sätt decimera lostammen torde icke låta sig göra, då man endast sällan och rent tillfälligtvis råkar på lodjuren, vilka röra sig över stora områden. Den föreslagna jakttiden måste dock anses vara för lång. I varje fall bör man ha fullt klart för sig, att denna tid med säkerhet kommer att behöva justeras, när man kan överblicka resultatet av ett första jaktår. Förrän man nått visshet i denna fråga anser föreningen det synnerligen angeläget, att lodjuren utanför de områden, där skada sker på tamdjur, helt lämnas i fred i likhet med vad utredningen framhåller. Önskvärdheten härav framträder än klarare, då man betänker att enligt utredningens förslag inet område med någon större lodjursstam komme att helt undandragas jakten, något som ju enligt förslaget skulle ske beträffande björnen (stammen i Härjedalen—Dalarna).

I anslutning till vad björnutredningen anfört rörande björn- och lostammarna inom nationalparkerna ha följande uttalanden gjorts i yttrandena.

Vetenskapsakademien har erinrat, att bristen på effektiv tillsyn av nationalparkerna omöjliggjorde önskvärda årliga iakttagelser av förändringarna inom där befintliga rovdjursstammar. Man skulle visserligen kunna tänka sig att enstaka skadegörande individer, som uppehölle sig inom nationalparkerna, finge skjutas, men att effektivt och utan misstag genomföra sådan begränsad jakt torde stöta på betydande svårigheter. Framför allt syntes det emellertid akademien önskvärt och nödvändigt, att man åtminstone först någon tid avvaktade resultatet av decimeringen av björn- och lostammarna utanför nationalparkerna, innan avjagning inom desamma komme i fråga. Då ett av de viktigaste ändamålen med avsättandet av vissa nationalparker just varit att bereda björnen och även lodjuret en fristad, syntes det orimligt att — samtidigt med upphävandet av å kronomark gällande fridlysning — utan föregående grundlig undersökning även släppa lös jakten inom dessa nationalparker. Akademien motsatte sig därför tills vidare bestämt, att jakt efter björn och lo medgäves inom nationalparker.

Av praktiska skäl vill akademien tillstyrka utredningens förslag om enhetlig departemental behandling av naturskyddsärendena genom dessas återförande till jordbruksdepartementet.

Naturskyddsföreningen har anfört.

Föreningen önskar som sin bestämda åsikt framhålla att all jakt å nationalparkerna bör vara förbjuden. Meningen med desamma är ju att för all

framtid där låta naturen utvecklas helt utan ingrepp från människans sida. En ökad jakt inom dessa områden måste därför inge mycket stora betänkligheter.

Föreningen utgår ifrån att den av utredningen föreslagna decimeringen av björnstammen inom Sareks och Stora sjöfallets nationalparker endast skall omfatta vissa bestämda djur, som uppenbarligen göra stor skada på kalvningslanden. Om lagens förbud mot jakt efter björn och lo på nationalparkerna sålunda skall modifieras, är emellertid även en effektiv kontroll inom parkerna enligt föreningens mening ovillkorligen av nöden, så att avjagningens storlek och verkan på djurbeståndet kan följas. Lika nödvändigt är givetvis att dessa parker verkligen bli bevakade, då det ju måste anses vara ett grundfel att utfärda stränga skyddsbestämmelser utan att övervaka deras efterlevnad. Det föreslagna jakttillståndet för slagbjörn inom eller i omedelbar närhet av kalvningslanden bör därför förknippas med anordnande av sådan bevakning. Endast i så fall kan föreningen, om än med tvekan, tillstyrka utredningens förslag i detta stycke.

Föreningen tillstyrker utredningens förslag att naturskyddsfrågorna återföras till jordbruksdepartementet. Det är uppenbart att den myndighet, som skall besluta angående dessa djurstammars decimering eller skydd, också måste ha ansvaret för de naturskyddsliga synpunkternas beaktande såväl som kännedom om skadegörelsernas omfattning.

Lappfogdarna i Norrbottens län ha framfört det önskemålet, att åtgärder jämväl tagas under övervägande i syfte att minska örnstammen. Att utredningen icke ansett sig böra föreslå åtgärder i detta syfte komme — enligt vad lappfogdarna yttrat — säkerligen att väcka förvåning hos lapparna. Dessa hyste en betydligt mera fientlig stämning gentemot örnen än mot de övriga fridlysta rovdjuren. I allmänhet ville man gärna låta en reducerad björn- och lostam fortleva på renbetesmarkerna, men örnen ville man nästan överallt helst se helt utrotad därifrån. Detta berodde säkerligen icke på en tillfällighet utan på bitter erfarenhet om örnens rovgirighet och kanske framför allt dess förmåga att taga byte utan att lämna några som helst spår efter gärningen.

I anledning av att björnutredningen bebådat vissa ytterligare undersökningar har *statskontoret* ifrågasatt, om icke redan verkställd utredning kunde anses tillfyllest för genomförandet av de åtgärder, som för närvarande kunde anses påkallade. Statskontoret vore nämligen icke övertygat om att fortsatta undersökningar i form av direkt kontakt mellan utredningsmännen och befolkningen på ort och ställe kunde bliva av sådan nytta, att de motiverade därav följande dryga kostnader för statsverket. Ämbetsverket ville för sin del förorda, att man nu inskränkte sig till att genomföra en tidsbegränsad lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag och låte med ytterligare kostnadskrävande undersökningar anstå i avvaktan på resultatet av sålunda vidtagna åtgärder.

Den av 1942 års björnutredning verkställda utredningen torde giva vid handen, att björnstammen i landet under de senaste åren ökat. Av allt att döma är detta förhållandet jämväl med lodjursstammen. I sakens natur ligger emellertid, att resultaten av de beräkningar som i dessa hänseenden gjorts måste betraktas som mycket osäkra. Den angivna siffran för björnstammens nuvarande storlek, omkring 300, är endast att anse som ungefärlig. Beträffande lodjursstammen har björnutredningen icke ens ansett sig kunna ange en sannolik minimistorlek. Även skadegörelsen å tamdjur orsakad av björn och lo har under de sist förflutna åren ökat. Denna stegring kan, såsom också björnutredningen framhållit, icke enbart tillskrivas ökningen av björn- och lodjursstammarna. De utbetalda ersättningsbeloppen ha givetvis till en del stigit på grund av det ändrade prisläget. Vidare har möjligheten att överhuvud taget kunna erhålla skadeersättning först under senare år blivit mera allmänt känd. Den av björnutredningen återgivna statistiken över omfattningen av ifrågavarande skador kan därför knappast i och för sig anses giva något säkert belägg för den uppfattningen, att den faktiska skadeökningen under senaste år varit särskilt betydande. Å andra sidan får ej heller förbises, att en hel del skador, förorsakade av björn och lo, sannolikt förekommit, som icke komma till synes i statistiken.

Även om jag med hänsyn till den ökning av björn- och lodjursstammarna som med all sannolikhet ägt rum under det senaste decenniet, anser att en minskning av dessa djurstammar nu bör komma till stånd, torde dock särskilt svårigheten att beräkna stammarnas storlek nödvändiggjöra att försiktighet härvidlag iakttages. I likhet med björnutredningen anser jag nämligen, att det ur naturskyddssynpunkt bör eftersträvas, att fullt livskraftiga stammar av björn och lo bevaras i vårt land. Givet är emellertid att förekomsten av dessa rovdjur icke får nämnvärt försvåra eller omöjliggjöra för befolkningen i de trakter där djuren uppehålla sig att driva sin näring. Det torde ur denna befolkningsgrupps synpunkt icke alltid vara tillfyllest, om de skador som rovdjuren åsamka deras tamdjur bliva ekonomiskt ersatta. Alldeles bortsett från det förhållandet, att en del dylika skador icke torde bliva ersatta, kan förekomsten av rovdjursskador, i den mån dessa bliva omfattande, innebära ett intrång för vederbörande, som knappast kan helt gottgöras genom vanlig skadeersättning.

I de avgivna yttrandena över björnutredningens förslag har enighet rått därom att en viss minskning av björn- och lodjursstammarna är önskvärd. Beträffande omfattningen och sättet för genomförandet av denna minskning ha meningarna åter varit delade. I vissa yttranden har sålunda förordats långt gående åtgärder med allmän jakttid såväl å enskild som å kronans mark. Å andra sidan ha svenska jägareförbundet och domänstyrelsen ansett att decimeringen uteslutande bör ske genom licensjakt med stöd av gällande bestämmelser.

Skäl kunna anföras såväl för som emot de föreslagna olika sätten för genomförandet av minskningen utav björn- och lodjursstammarna. Gentemot upphävandet av fridlysningen under längre eller kortare tid kan sålunda anföras, att en sådan åtgärd — som även skulle innefatta frihet för fjällapp och skogslapp att inom områden, där de äga jaga, fälla björn och lo — kunde komma att medföra en alltför kraftig beskattning av dessa djurstammar. Genom en allmän jakt torde vidare icke i första hand de skadegörande djuren komma att dödas. En allmän jakt medför också i större utsträckning än vid licensjakt den faran, att oerfarna jägare, som måhända dessutom endast förfoga över olämpliga vapen, tillåtas utöva jakten med risk för att villebråden endast skadskjutas, vilket när det gäller ett sådant djur som björn kan medföra påtaglig risk icke blott för jägarna själva utan även för andra inbyggare i den trakt, där det sårade djuret gömmer sig undan. Licensjakten åter kan, om den anordnas på ett ändamålsenligt sätt och med erfarna jägare, åstadkomma just den avskjutning, som vid varje särskilt tillfälle finnes önskvärd. Det bör emellertid ej här förbises, att den befolkningsgrupp, som utsättes för rovdjursskador, måste ha svårt att inse, varför icke den, åtminstone i någon mån, får deltaga i jakten efter de skadegörande djuren.

För min del kan jag i väsentliga hänseenden ansluta mig till den uppfattning som härutinnan kommit till uttryck i björnutredningens förslag. Fridlysningen av björn och lo torde sålunda tills vidare böra upphävas under viss del av året huvudsakligen inom sådana delar av landet där skador av björn och lo i någon mera betydande omfattning inträffat. I samband med införandet av en sådan allmän jakttid bör den nu gällande fria björnjakten å enskild mark upphävas inom de områden, där allmän jakttid införes. Å kronomark skulle sålunda jakten få utövas, dels av fjällapp och skogslapp inom områden, där de äga rätt till jakt, dels ock eljest i enlighet med särskilda tillstånd av domänstyrelsen eller vederbörande länsstyrelse. Beträffande Härjedalen och Dalarna synas däremot nu gällande bestämmelser med rätt allenast till jakt efter björn å enskild mark tills vidare alltjämt böra bibehållas. Så länge inga skador åsamkas av björnarna i dessa landskap, torde någon erinran mot en sådan anordning ej heller vara befogad.

Jag är icke beredd att helt tillstyrka ett genomförande av de jakttider som björnutredningen närmast föreslagit. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att härutinnan årligen meddela de föreskrifter, som med hänsyn till föreliggande förhållanden, inträffade skador, uppgifter om djurstammarnas storlek och föregående års avskjutning kunna anses lämpliga. I fråga om björn har den föreslagna jakttiden under våren, då de under året födda ungarna ännu icke ha förmåga att reda sig om modern nedskjutes, i flera yttranden ur djurskyddssynpunkt betraktats såsom mindre önsk-

värd. Som skäl för en sådan jakttid kan dock angivas, att skadorna å renarnas kalvningsland inträffa under denna tid. Enligt min uppfattning bör dock björnen vara fridlyst under våren och den allmänna jakten begränsas till en period under hösten, förslagsvis under tiden den 1 september—15 oktober.

För att tillgodose lapparnas intresse att skydda sina renhjordar från angrepp av björnar särskilt under kalvningstiden anser jag en viss komplettering erforderlig av de regler som gälla om nödrätt. Enligt allmänna rättsgrundsatser äger den, som anfallas av vilt djur, rätt att till sitt försvar döda detta. Enahanda rätt lärer finnas, då tamdjur anfallas av vilt djur, i den mån det är erforderligt för avvärjande av ett påbörjat eller omedelbart förestående angrepp. Om björn anfaller ren, äger den renvårdande lappen alltså rätt att skjuta björnen, om det sker till avvärjande av angreppet å renen. Har björnen åter redan hunnit fullborda skadegörelsen, torde det icke vara tillåtet att döda björnen, såvida icke grundad anledning finnes att antaga, att han omedelbart ämnar slå ytterligare djur. Enligt jaktstadgan 11 § 2 mom. föreligger möjlighet att erhålla länsstyrelsens tillstånd att även annorledes än i nödvärn döda eller fånga björn, som förorsakar avsevärd skada å tamdjur. Uppenbart kunna förhållandena emellertid vara sådana att djurägarens berättigade intressen icke bliva tillgodosedda av nödrätten och möjligheten att erhålla tillstånd till dödande av visst skadegörande djur. Jaktstadgan torde därför lämpligen böra kompletteras med en regel av ungefärligen den innebörd, att renvårdande lapp må döda björn, som angripit tamdjur, i omedelbart samband med sådan skadegörelse under förutsättning likväl att han eljest äger rätt till jakt å området. Om björn dödat eller skadat ren, skulle den renvårdande lappen alltså äga att omedelbart efter skadegörelsen förfölja och döda angriparen.

Även den av björnutredningen föreslagna jakttiden för lo synes mig vara något för omfattande. Det torde jämväl i fråga om lodjuret böra få ankomma på Kungl. Maj:t att årligen bestämma jakttidens längd under hänstagande till föreliggande särskilda förhållanden. Tills vidare synes den allmänna jakttiden böra omfatta månaderna december och januari. Som domänstyrelsen och svenska jägareförbundet föreslagit bör en allmän jakttid för lo icke begränsas till vissa landskap utan utsträckas till landet i dess helhet. Beträffande lodjur, som angripit tamdjur, torde enahanda regler böra införas i jaktstadgan, som nyss föreslagits i fråga om björn.

I likhet med björnutredningen anser jag, att jakt efter björn och lo under allmän jakttid bör förbindas med rätt att behålla bytet. Enligt 18 § 1 mom. lagen om rätt till jakt tillfaller dödad eller fångad björn eller lo kronan, oberoende av vem jakträtten tillkommer, där ej Kungl. Maj:t annorledes förordnar. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t med stöd av detta stadgande i samband med beslut om tillfälligt upphävande av fridlysningsbestämmel-

serna för björn och lo i enlighet med vad jag i det föregående förordat, äger meddela de bestämmelser om jaktbytet som må finnas erforderliga. Någon jämkning i lydelsen av nyssnämnda lagrum, såsom björnutredningen föreslagit, torde icke vara nödvändig.

Som björnutredningen förutsatt böra nu gällande bestämmelser om anmälningsskyldighet för fällda djur alltjämt äga bestånd. Denna skyldighet omfattar givetvis även djur som fällts i nödvärn. Särskilda kontrollföreskrifter om märkning av de fällda djurens skinn m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits av vetenskapsakademien och svenska naturskyddsföreningen torde lämpligen böra utfärdas.

Därest den jakt efter björn och lo, som må komma att äga rum under den förordade allmänna jakttiden, icke åstadkommer önskvärd minskning i djurstammarna eller avskjutning av de skadegörande djuren, förutsätter jag att Kungl. Maj:t meddelar tillstånd för vederbörande länsstyrelse att i samråd med överjägmästaren anställa jakt efter lämpligt antal djur. Det torde böra sörjas för att dylika licensjakter anordnas mera effektivt än hittills.

Den av mig föreslagna anordningen för att begränsa björn- och lodjurstammarna måste betraktas som tillfällig. Visar sig avskjutningen bliva allt för omfattande, torde Kungl. Maj:t böra inskränka eller vid behov till och med helt borttaga den allmänna jakttiden. Å andra sidan kan utvecklingen komma att motivera en utsträckt jakttid.

Beträffande nationalparkerna vill jag i likhet med vetenskapsakademien och svenska naturskyddsföreningen understryka önskvärdheten av att dessa parker lämnas i största möjliga utsträckning orörda även i vad avser där befintliga stammar av björn och lo. Skulle med hänsyn till renskötselns intressen en viss avskjutning av dessa djur jämväl inom nationalparkerna visa sig nödvändig, förutsätter jag, att Kungl. Maj:t vid meddelande av tillstånd till sådan avskjutning kommer att iakttaga stor återhållsamhet. Jag vill framhålla, att den av mig i det föregående tillstyrkta rätten för renvårdande lapp att under viss förutsättning även annorledes än i nödvärn döda björn eller lo, som angripit tamdjur, icke bör gälla inom nationalparkerna.

Att på sätt lappfogdarna i Norrbottens län ifrågasatt nu upphäva fridlysningen jämväl för örn kan jag icke förorda. Jag vill erinra, att något belegg för att örnstammarna i dessa delar av landet äro stadda i tillväxt icke förebragts.

Nu gällande bestämmelser om ersättning för skador av björn, lo eller örn torde, såsom björnutredningen föreslagit, tills vidare böra bibehållas oförändrade.

De av mig i det föregående förordade förslagen föranleda vissa författningsändringar, som synas böra meddelas av Kungl. Maj:t i administrativ

väg. Riksdagen bör dock beredas tillfälle att giva sin mening till känna i fråga om förslagen.

Under åberopande av det anförda får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte besluta inhämta riksdagens yttrande över de av mig här ovan förordade förslagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.
